

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών

Γενική Ἐκκλησιαστική Ἱστορία Α΄

Ενότητα 4: Η νομική θέση των Χριστιανών στη
Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία

Δρ. Ἰωάννης Ἄντ. Παναγιωτόπουλος

Λέκτορας Γενικῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας

Ἐθνικὸ καὶ Καποδιστριακὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν

Τμῆμα Θεολογίας - Θεολογικὴ Σχολή

Η νομική θέση των Χριστιανών στη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία

από τον Νέρωνα στον Μέγα Κωνσταντίνο

Εικόνα 1: Η νομική θέση των χριστιανών στη ρωμαϊκή Αυτοκρατορία κατά του τρεις πρώτους αιώνες είναι ασαφής. Δεν υπήρχε μία ειδική νομοθεσία, η οποία να καθορίζει ένα συγκεκριμένο νομικό πλαίσιο, εν τούτοις, οι διωγμοί εναντίον των χριστιανών εγκαινιάσθηκαν ήδη από την αποστολική εποχή και συνεχίσθηκαν με κυμαινόμενη ένταση μέχρι και τις αρχές του Δ' αιώνα.

Οι χριστιανοί δεν υποχρεώθηκαν να αποδεχθούν την επίσημη Ρωμαϊκή θρησκεία, επειδή οι Εβραίοι είχαν απαλλαγεί από την υποχρέωση αυτή, υπό τον όρο ότι θα προσέφεραν θυσίες στο Ναό της Ιερουσαλήμ υπέρ του Ρωμαίου αυτοκράτορα και μεγίστου αρχιερέα (*pontifex maximus*) τη Ρωμαϊκής θρησκείας.

Εικόνα 2: Ρωμαϊκό νόμισμα με την επιγραφή: IVDAIA CAPTA, που συμβολίζει την αιχμαλωσία της Ιουδαίας από τους Ρωμαίους (διακρίνεται ένας θριαμβευτής Ρωμαίος στρατιώτης και μια Ιουδαία γυναίκα, η οποία θρηνεί).

Εικόνα 3

Απαραίτητη εκδήλωση νομοταγούς σεβασμού προς το κράτος ήταν η απονομή λατρείας προς του θεούς τη Ρώμης και προς τον «θεό Αυτοκράτορα», δηλαδή η συμμετοχή στην κρατική θρησκεία.

Από την εποχή του Νέρωνα ήδη (54-68 μ.Χ.), άρχισε η μακρά περίοδος των διωγμών, η οποία σφραγίσθηκε με το αίμα των μαρτύρων τη Εκκλησία.

Εικόνα 4

Η έρευνα δεν διαπίστωσε μια συγκεκριμένη νομοθετική ρύθμιση, στην οποία να θεμελιωνόταν η δίωξη των χριστιανών.

Εικόνα 5: Κατακόμβη της Πρίσκιλλας, Ρώμη, *Velatio cubiculum*

Η εχθρική στάση της Ρωμαϊκής Πολιτείας δεν ήταν αναγκαίο να θεμελιωθεί με την έκδοση ενός ειδικού Διατάγματος εναντίον των χριστιανών, αφού μπορούσε να συνδεθεί έμμεσα με άλλες

Εικόνα 6: Κολοσσαίο της Ρώμης, τόπος μαρτυρίου των Χριστιανών

Εικόνα 7: Γάιος Κορνήλιος Τάκιτος (55-120)

Ο Νέρωνας για να διαψεύσει τις σχετικές διαδόσεις για την πυρκαϊά της Ρώμης προέβαλε ως υπεύθυνους κάποιους απεχθείς για τα εγκλήματα τους (*flagita*), τους οποίους ο όχλος ονομάζει χριστιανούς. Το όνομά τους δόθηκε σε αυτούς από κάποιον Χριστό (*Chrestos*), ο οποίος καταδικάστηκε σε θάνατο επί Τιβερίου από τον ανθύπατο Πόντιο Πιλάτο. Αφού υποχώρησε για λίγο η βδελυρή αυτή δεισιδαιμονία (*superstitio*), αναβίωσε και πάλι όχι μόνο στην Ιουδαία, πηγή της συμφοράς, αλλά και στην Ρώμη, όπου συρρέουν από παντού όλα τα φρικτά και επαίσχυντα. Στην αρχή συνελήφθησαν όσοι ομολογούσαν την πίστη τους, μετά δε και καθ' υπόδειξή τους πλήθος άλλων, οι οποίοι κατηγορήθηκαν όχι τόσο ως εμπρηστές τη πόλης, όσο για το μίσος κατά του ανθρωπίνου γένους (Τάκιτος, *Annales XV, 44*).

Εικόνα 8: Νέρων (54-68)

Εικόνα 9: Δομιτιανός (81-96)

Συνεπώς οι κατά του δύο πρώτους αιώνες διωγμοί κηρύσσονταν με συνδυασμένη εφαρμογή της Ρωμαϊκής νομοθεσίας περί απαγορευμένων μυστικών εταιρειών και της ειδικής δικαιοδοσίας των επάρχων, γι' αυτό και οι διωγμοί φέρουν καθαρά τοπικό χαρακτήρα. Μόνο οι διωγμοί του Νέρωνα και του Δομιτιανού (81-96 μ.Χ.) είχαν κατά του δύο πρώτους αιώνες γενικότερη εφαρμογή. Οι άλλοι αναφέρονται στις πηγές ως διωγμοί που είχαν ευρύτερο ή στενότερο τοπικό χαρακτήρα, και δεν επεκτάθηκαν σε ολόκληρη την Αυτοκρατορία.

Με τον Δέκιο αρχίζει η δεύτερη περίοδος των διωγμών, αφού κατ' αυτήν οι χριστιανοί διώκονταν επί τη βάσει επίσημης πλέον νομοθεσίας, η οποία συνίστατο από την κωδικοποίηση όλων των σχετικών Διαταγμάτων που είχαν εκδοθεί κατά τους προγενέστερους αιώνες από τους Ρωμαίους αυτοκράτορες.

Εικόνα 10: Δέκιος (249-253)

Η περίοδος της γαλήνης: 260 – 303 μ.Χ.

καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· δεῦτε ὀπίσω μου, καὶ ποιήσω ὑμᾶς γενέσθαι ἀλιεῖς ἀνθρώπων (Μρκ. 1,17)

Σαρκοφάγος του Ιωνά, περ. 300 μ.Χ.

Εικόνα 11

Εικόνα 12: Διοκλητιανός (284-305)

Ο Διοκλητιανός έθεσε ως σκοπό της βασιλείας του την αναδιοργάνωση της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας και την επιβολή του κύρους της σε όλες τις επαρχίες, τόσο με τη διοικητική μεταρρύθμιση (τετραρχία), όσο και με την αναδιοργάνωση της πειθαρχίας του στρατεύματος. Την πολιτική αυτήν της ενότητας επιδίωξε να ενισχύσει και με την προβολή της επίσημης ρωμαϊκής θρησκείας.

Ο Γαλέριος (305-311), μετά από υποδείξεις ή προτροπή του Λικινίου (307-324) έθεσε τέρμα στους διωγμούς με Διάταγμα, το οποίο εκδόθηκε την 30 Απριλίου 311 στη Νικομήδεια, επέτρεψε δε στους χριστιανούς να τελούν ακώλυτα τα της λατρείας τους και αναγνώρισε το δικαίωμά τους να «υπάρχουν» στην Αυτοκρατορία (υπό τον όρο ότι δεν θα επιχειρούσαν καμιά ανατρεπτική κατά της δημοσίας τάξης ενέργεια), και την αποτυχία της μέχρι τότε πολιτικής.

Εικόνα 13: Ο Χριστός (Μουσείο Κωνσταντινουπόλεως)

Στη Δύση μετά από συνεχείς νίκες και τον τραγικό θάνατο του Μαξεντίου κατά την ήμερα της ανόδου του στον θρόνο παρά τη Μιλβία γέφυρα της Ρώμης (28 Οκτωβρίου 312), ο Μ. Κωνσταντίνος εισήλθε θριαμβευτικά στην αιώνια πόλη, κατέστη μόνος κυρίαρχος στη Δύση και άνοιξε νέες προοπτικές.

Εικόνα 14

Εικόνα 15

Το κείμενο της συμφωνίας, γνωστό και ως «Διάταγμα των Μεδιολάνων», συνιστά την πρώτη επίσημη νομοθετική πράξη αναγνώρισης της Εκκλησίας για ολόκληρη την Αυτοκρατορία και απετέλεσε την αφετηρία μιας νέας θρησκευτικής πολιτικής.

Τέλος

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Αθηνών**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Σημειώματα

Σημείωμα Ιστορικού Εκδόσεων Έργου

Το παρόν έργο αποτελεί την έκδοση 1.0.

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Εθνικών και Καποδιστριακών Πανεπιστημίων Αθηνών Δρ. Ιωάννης Άντ. Παναγιωτόπουλος. «Γενική Έκκλησιαστική Ιστορία Α΄. Η νομική θέση των Χριστιανών στη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία». Έκδοση: 1.0. Αθήνα 2015.
Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση: eclass.uoa.gr/courses/THEOL112/

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά, Μη Εμπορική Χρήση Παρόμοια Διανομή 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>

Ως **Μη Εμπορική** ορίζεται η χρήση:

- που δεν περιλαμβάνει άμεσο ή έμμεσο οικονομικό όφελος από την χρήση του έργου, για το διανομέα του έργου και αδειοδόχο
- που δεν περιλαμβάνει οικονομική συναλλαγή ως προϋπόθεση για τη χρήση ή πρόσβαση στο έργο
- που δεν προσπορίζει στο διανομέα του έργου και αδειοδόχο έμμεσο οικονομικό όφελος (π.χ. διαφημίσεις) από την προβολή του έργου σε διαδικτυακό τόπο

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (1/4)

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων έργων:

Εικόνες/Σχήματα/Διαγράμματα/Φωτογραφίες

Εικόνα 1: Copyrighted

Εικόνα 2: Archeological Center, www.archaeological-center.com/en/monographs/m20/, Copyrighted.

Εικόνα 3: Athena Tutorial Academy, www.athenaacademy.net/art_institute, Copyrighted.

Εικόνα 4: wikipedia, en.wikipedia.org/wiki/Nero#/media/File:Siemiradski_Fackeln.jpg, Creative Commons Attribution-ShareAlike License.

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (2/4)

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων έργων:

Εικόνες/Σχήματα/Διαγράμματα/Φωτογραφίες

Εικόνα 5: Copyrighted

Εικόνα 6: www.flickr.com/photos/sandrinegrenet/5488252963, Creative Commons Attribution-ShareAlike License.

Εικόνα 7: wikipedia,
sr.wikipedia.org/wiki/Cupido_dominandi_cunctis_affectibus_flagrantior_est#/media/File:Gaius_Cornelius_Tacitus_mirror.jpg, Commons Attribution-ShareAlike License.

Εικόνα 8: wikipedia,
fr.wikipedia.org/wiki/Histoire_des_poisons#/media/File:Nero_Palatino_Inv618.jpg, Commons Attribution-ShareAlike License.

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (3/4)

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων έργων:

Εικόνες/Σχήματα/Διαγράμματα/Φωτογραφίες

Εικόνα 9: wikipedia,

en.wikipedia.org/wiki/The_Twelve_Caesars#/media/File:Bust_Domitian_Musei_Capitolini_MC1156.jpg, Commons Attribution-ShareAlike License.

Εικόνα 10: wikipedia, en.wikipedia.org/wiki/File:Trajan_decius.jpg, Commons Attribution-ShareAlike License.

Εικόνα 11: Copyrighted

Εικόνα 12: wikipedia,

en.wikipedia.org/wiki/Late_Roman_army#/media/File:DiocletianusFollis-transparent.png, Commons Attribution-ShareAlike License.

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (4/4)

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων έργων:

Εικόνες/Σχήματα/Διαγράμματα/Φωτογραφίες

Εικόνα 13: Copyrighted

Εικόνα 14: news247.gr, news247.gr/eidiseis/mixani-tou-xronou/mhxanh-toy-xronoy-megas-kwnstantinos-o-aimathros-emfulios-gia-thn-eksoysia.2800381.html?service=print, Commons Attribution-ShareAlike License.

Εικόνα 15: Copyrighted

